

Arhitecta Anca Brătuleanu despre Stăreția Mănăstirii Dintr-un Lemn

Anca Brătuleanu - istoric și arhitect

**Dr. LUMINIȚA
GIURGIU**

Anca Brătuleanu s-a născut la 30 aprilie 1949. Este absolventă, din anul 1973, al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din București și, din anul 1992, doctor în științe al aceleiași instituții, cu tema *Contribuții la cunoașterea arhitecturii reședințelor domnești și boierești din Valahia secolelor XVII și VIII*.

Este profesor-arhitect în cadrul Departamentului de Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului „Sanda Voiculescu” al Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”.

Cu numeroase stagii de pregătire în străinătate și membră a prestigioase instituții de cercetare și conservare a patrimoniului arhitectural, pentru activitatea academică, lucrările publicate, cercetările științifice a fost nominalizată și premiată cu importante distincții.

Este un reputat cercetător, autor de studii, cu o vastă experiență în domeniul cercetării și protecției patrimoniului, inițiind, în anul 2008, proiectul „Monumente Uitate”.

Este președinte de onoare al Asociației Arché.

Demersuri recente privind restaurarea Stăreției

Stăreția Mănăstirii Dintr-un Lemn a intrat în atenția specialiștilor, încă din anul 1956, din cauza stării precare a construcției, afectată de o umiditate ridicată. Anul 1992 reprezintă debutul unor lucrări de consolidare a construcției, de eradicare a umidității din ziduri și de drenaj a apelor. În același timp, experții au constatat grave deficiențe, ceea ce a făcut ca echipei de constructori să se alăture și specialiști restauratori. Aceștia au întocmit un relevu științific care a cuprins intervențiile asupra edificiului și un studiu istoric-arhitectural bazat pe relevul amintit și pe sondaje arheologice, pentru ca, în final, proiectul să fie întocmit de „AXEL IMPECO” SRL din București.

În noiembrie 1994, arhitecta Anca Brătuleanu a întocmit *Mănăstirea dintr-un Lemn – Stăreția. Studiu istoric-arhitectural*, document pe care-l redăm în integralitate, așa cum l-am regăsit în fondurile de arhivă deținute de Institutul Național al Patrimoniului. Considerăm acest studiu ca fiind o importantă contribuție la cunoașterea istoriei acestui locaș de cult. Într-un mod sintetic ne sunt prezentate etapele evoluției arhitecturale, cu principalele elemente care au făcut ca ansamblul să aibă înfățișarea de acum, lansând, în același timp, și provocări pentru ulterioare investigații istorice și arheologice.

Preambul

Deschiderea în anul 1992 a șantierului de consolidare și restaurare a Stăreției de la Mănăstirea Dintr-un Lemn – impusă de starea extrem de precară a structurii de rezistență a construcției – a condus la posibilitatea efectuării unei cercetări sistematice a construcției și a terenului. Astfel, s-au realizat sondaje, studii geo, măsurători detaliate, sondaje ale picturii murale, care au condus la întocmirea unui relevu de o deosebită detaliere.

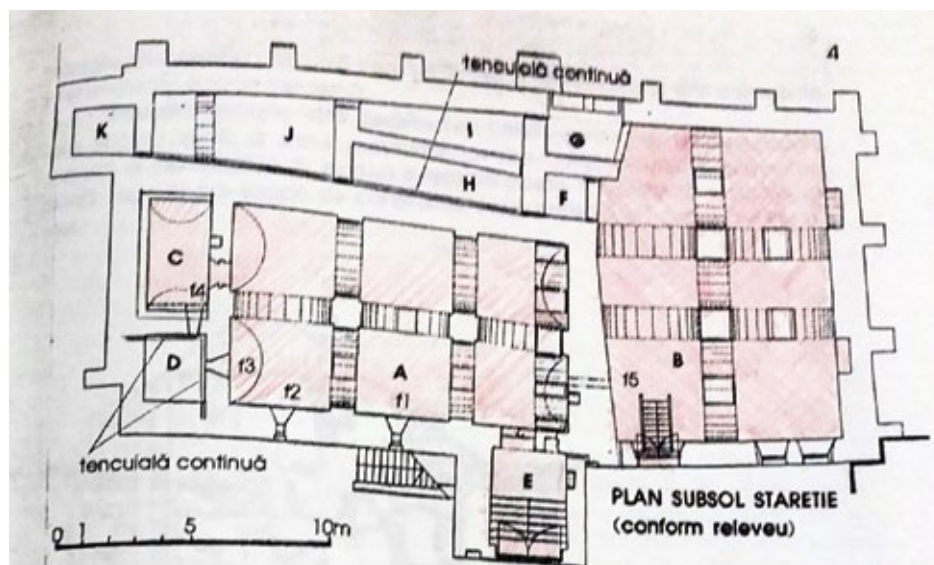
Pe baza informațiilor astfel obținute, corelate cu datele de natură istorică și cu documentația existentă până la această dată, s-a realizat de asemenea prezentul studiu istoric-arhitectural, instrument indispensabil alegerii și fundamentării soluțiilor de restaurare adecvate. Conform tradiției, prima construcție a Mănăstirii Dintr-un Lemn pare a fi fost o biserică, ridicată din lemnul unui singur stejar pentru a adăposti o icoană făcătoare de minuni [Legenda este relatată în

marea majoritate a scrierilor despre mănăstire la care se va face referire în text. Vezi și Nicolae Stoicescu, *Bibliografia monumentelor feudale din România, I, Țara Românească*, vol. I, 1970]. Păstrată până astăzi, icoana este datată de specialiști ca fiind pictată în a doua jumătate a veacului al XVI-lea [Radu Crețeanu, *Mănăstirea Dintr-un Lemn*, București, 1966, pp. 25-26]. Această perioadă poate fi socotită aceea a începuturilor mănăstirii, chiar dacă în acel timp ea pare a fi fost o înghebare modestă în jurul micii bisericuțe de lemn în care era păstrată icoana. Cât despre amplasamentul bisericii inițiale, el poate să fi fost același cu amplasamentul actualei biserici de lemn care datează din 1814 [Se știe, în general, că o refacere de biserică poate însemna o construcție pe același amplasament. Vezi și Paul de Alep, *Călătoria Patriarhului Macarie în Țările Române*, în *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, București, 1976, p. 189. În privința bisericiuței actuale, vezi V. V. Vasiliu, *Mănăstirea Dintr-un Lemn*, Râmnicu Vâlcea, 1934].

Ceva mai jos, aproape de malul Otăsăului, se află construcțiile de zid ale mănăstirii, ansamblu arhitectonic de dimensiuni mari, realizat în mai multe etape. Raportat la acestea din urmă, lucrarea de față încearcă să pună în evidență transformările pe care le-a suferit Stăreția.

1. Date istorice – perioada 1635-1715

Contrar celor afirmate în pisania bisericii [Pisania bisericii, rescrisă de către Ștefan Cantacuzino la 1715, îl menționează – probabil din motive politice – pe Matei Basarab drept prim ctitor al mănăstirii. Deși preluată de către mare parte a autorilor, informația este contrazisă de documentatul studiu al lui Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, pp. 9-12; *Idem*, în „Mitropolia Olteniei” (MO), 1966, nr. 7-8, pp. 645-651], primele zidiri se datorează lui Preda Brâncoveanu – rudă a lui Matei Basarab și bunic al viitorului domnitor Constantin Brâncoveanu – care ridică aici, la 1635, „Mănăstire mare de piatră... cu biserică minunată” [Paul de Alep, *Op. Cit.*, în MO, 1966, nr. 7-8, pp. 645-651]. În același timp, el dăruiește mănăstirii „sate și rumâni și vii” din veniturile cărora trebuia să se întrețină sfântul locaș, precum și obiecte de cult [Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, în MO, 1966, nr. 7-8, pp. 645-651]. În 1684, domnitorul Șerban Cantacuzino (1678-1688), adaugă bisericii un pridvor, îi reface ancadramentele ferestrelor și o pardosește cu lespezi de piatră [D. Bălașa, *Pomelnicul Sfintei Mănăstiri Dintr-un Lemn*, în

Planul subsolului Stăreției

MO, 1966, nr. 1-3, pp. 126-129, V. Brătulescu, *Zugravul Constantinos*, în MO, 1961, nr. 10-12, p. 691; mai înainte, la 1680, Șerban Cantacuzino făcuse danii mănăstirii, vezi, N. Iorga, *Documente ale familiei Cantacuzino*, București, 1902].

Danii importante de obiecte de cult face mănăstirii și Constantin Brâncoveanu în timpul domniei sale [N. Iorga, *Arginturile lui Constantin Brâncoveanu*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice” (BCMI), VII, 1914, pp. 97-110; tot Brâncoveanu întărește mănăstirii o slobozenie la 1689, „fiind această sfântă mănăstire înălțată din temelia ei de răposatul moșul domniei mele Preda vornicul...”, Radu Crețeanu, *Mănăstirea...*, p. 12 și este trecut în raportul lui Weiss ca unul dintre domnitorii care au înzestrat mănăstirea prin danii și privilegii; domnitorul face popas la mănăstire în câteva rânduri, vezi *Cronicari munteni*, București, 1961, II, p. 73 și Emil Virtosu, *Foietul Novel*, București, 1942, p. 173, *Însemnările de taină ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu*].

Una dintre cele mai importante intervenții

este cea a lui Ștefan Cantacuzino, în timpul scurtei sale domnii (1714-1716). El ridică bisericii o turlă peste pronaos, o repictează și îi împodobește intrarea cu un bogat portal „făcându-se și case și chilii dimprejurul ei, cum se vede..., săvârșind la I(eat) 7223 (1715) mes(ița) [N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol. I, București, 1905, pp. 181-182; Veniamin Nicolae, *Ctitoriile lui Matei Basarab*, București, 1982, p. 164].

Ocupația austriacă a Olteniei (1718-1739) găsește mănăstirea în bună stare. Datând din această epocă, este probabil ca descrierile și desenele inginerului Johann Weiss [Al. Vasilescu, în „Arhivele Olteniei” (AO), 1928, pp. 254-255; vezi și *loc. cit.*, reproducerea raportului lui Weiss (în limba germană) și a desenelor însoțitoare; Mihai Popescu, *Oltenia în timpul stăpânirii austriece, 1718-1731*, BCMI, XIX, 1926, p. 102, arată că desenele datează din perioada 1728-1731. Informațiile date de Weiss sunt edificatoare și în privința datării primelor construcții de zid, din vremea lui Preda Brâncoveanu - anul 1635, indicat în raport, confirmând ipotezele bazate pe alte surse, vezi Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, ca și în privința domnitorilor care au făcut danii și au dat privilegiile mănăstirii până la 1731 - sunt enumerați Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino, Nicolae și Ioan Mavrocordat, vezi N. Dobrescu, *Istoria bisericii române din Oltenia, în timpul ocupațiunii austriece (1716-1739)*, București, 1906, pp. 268-270] să redea caracteristicile arhitecturale ale ansamblului așa cum a fost el completat de către Ștefan VV.

2. Evidențierea etapelor de construcție ale ansamblului

- perioada 1635-1715

Corelarea datelor istorice cu cele relevate de desenele de foarte bună calitate ale lui Weiss, cu cele obținute prin cercetarea ansamblului și a obiectelor arhitecturale ce îl compun (elemente ale amplasării, relevee, observații ale elementelor constructiv-decorative etc.), precum și compararea caracteristicilor tipologice și morfologice ale construcțiilor existente cu cele ale edificiilor similare din perioada cuprinsă între 1635 și 1715, oferă posibilitatea de avansare a unor ipoteze privind etapele de zidire ale mănăstirii în epoca la care ne referim.

Nivelul inferior al Stăreției are în componere două pivnițe de dimensiuni relativ mari, una în partea de vest (A) și cealaltă în partea de est a construcției (B). Celelalte încăperi ce compun nivelul sunt de dimensiuni reduse. Dintre acestea, cele de pe latura de nord (notate cu F, G, H, I, J, K) nu au comunicare între ele, și - în momentul începerii cercetării - erau umplute cu pământ și resturi de zidărie. Tot necomunicantă cu spațiile adiacente este și încăperea D, către care se deschid doar două goluri de ferestre în pereții de nord și est.

2.1. Analiză - etapa Preda Brâncoveanu - 1635

2.1.1. În privința zonei de vest a subsolului (încăperile A și C), releveul și observațiile din teren evidențiază următoarele:

- accesul separat din exterior al pivniței mari A;
- tipul de zidărie observabil în interiorul pivniței mari A, realizat din cărămidă și piatră, diferențiind această încăpere de celelalte;
- absența oricărei comunicări cu alte spații ale nivelului, în afara unei singure încăperi C, de mici dimensiuni, aflată la limita de vest a construcției - probabil o anexă a pivniței mari;
- existența bolților în spațiile A și C, singurele astfel acoperite din cadrul nivelului inferior;
- prezența unui zid unic ce delimitează la nord încăperile A și C, absența oricărei deschideri (gol de ușă sau fereastră) în acest zid;
- existența unei singure deschideri - de foarte mică dimensiune, situată la o cotă mult mai mare decât celelalte deschideri ale subsolului - în zidul ce delimitează la est pivnița mare A;
- existența câte unei străpungeri (goluri de fereastră) - F3 și F4 - în cele două porțiuni de zid din colțul de sud-vest al Stăreției, ca și prezența unei tencuieli continue la exterior aceluiași ziduri;

- niciunul dintre zidurile perimetrice ale spațiilor A și C nu sunt țesute cu celelalte ziduri din subsol ce se alipesc lor;

- porțiunea zidului din fața de vest a Stăreției, notată cu Z, corespunzând pe verticală zidului de vest al încăperii C din subsol, este de o grosime apreciabilă (mult mai mare decât oricare dintre zidurile construcției) pe toată înălțimea sa (inclusiv în pod) și prezintă urme de deschideri, ulterior închise, la două niveluri situate la cote superioare cotei nivelului locuibil al Stăreției; deschiderea actuală care dă acces în nivelul locuibil este o evidentă intervenție din epoca modernă;

- această porțiune este desprinsă de celelalte porțiuni de zid ale fațadei și este singura zonă al cărui parament nu are caracteristicile paramentului general al construcției; în partea inferioară poate fi observată o zidărie de piatră, sugerând o etapă de construcție concomitentă cu cea a pivniței de vest.

Concluzie: cele de mai sus sugerează că pivnița A și anexa ei C au fost zidite concomitent, într-o primă etapă a construcției. Este, de asemenea, de presupus că zidul de nord care le delimitează era în același timp zidul exterior al incintei inițiale.

Fațada laturii de vest sugerează existența unui posibil turn, comunicant cu restul construcției din prima perioadă prin intermediul unei încăperi ce se suprapunea peste spațiul din subsol.

2.1.2. Din punct de vedere **tipologic**, trebuie remarcat:

- rezolvarea planimetric-spațială și sistemul de boltire al pivniței mari A, utilizând o arcatură median-longitudinală și arce dublouri (arc în relief care dublează o boltă; grindă principală la un planșeu de lemn - n.n.) transversale pe care se sprijină două bolți semicilindrice longitudinale - se regăsește în numeroase exemple de construcții similare (stăreții, case domnești și boierești din cadrul mănăstirilor sau case din cadrul unor ansambluri de curte) din perioada cuprinsă între sfârșitul veacului al XVI-lea și a doua jumătate a celui următor. Exemplele sunt numeroase și nu fac decât să confirme faptul că prima stăreție a mănăstirii a fost zidită înainte de epoca lui Ștefan Cantacuzino, epocă în care alte sisteme de boltire erau utilizate în cadrul ctitorilor domnești [Anca Brătuleanu, *Contribuții la cunoașterea arhitecturii reședințelor domnești și boierești din Valahia secolelor XVII și VIII*; teză de doctorat, 1992, pp. 13-20, planșele I-II]. Tot aici trebuie amintit faptul că programul unui ansamblu mănăstiresc răspundea în veacurile XVII și XVIII unor funcțiuni complexe.

Mănăstirea era, întâi de toate, adăpostul unei obști monahale trăind după anumite reguli canonice. Deținătoare de întinse proprietăți și numeroase privilegii tipice caracterului seniorial-medieval pe care această instituție îl avea în epocă, ea îndeplinea, de asemenea, rolul de centru administrativ-gospodăresc al unei mari exploatare funciare. Aceste caracteristici, cărora li se adaugă funcțiunea defensivă pe care un asemenea ansamblu îl avea în epocă, se oglindesc în organizarea spațială a unei mănăstiri [*Ibidem*, pp. 7-12]. Un bot de deal sau o porțiune mai ridicată de teren, mărginită sau parțial înconjurată de cursul unei ape, aceasta este poziția aleasă cu predilecție pentru ansamblu monastic. Preluarea și folosirea accidentelor de teren pentru asigurarea unei apărări cât mai eficiente duce la realizarea unei incinte, adeseori de formă neregulată în plan. Chilii și casa stăreției sau casa domnească, cuhnia, trapeza se rânduiesc pe conturul zidului de incintă, orientându-se către spațiul interior pe care îl delimitează. Turnul de poartă, element-semnal, dar și punct de observație al unei întinse zone înconjurătoare, caracterizat prin înălțime, dar și prin masivitatea cerută de

funcțiunea sa defensivă, are și rol de clopotniță. Așezată în centrul incintei, dominantă atât prin funcțiune, cât și prin decorul bogat ce o îmbracă, biserica este, în același timp, elementul-simbol al întregii alcătuirii arhitecturale. Un paraclis destinat slujbelor de noapte sau celor de iarnă, încadrat adesea șirului de chilii, completează lista obiectelor arhitecturale ce compun ansamblul.

Concluzie: relaționând cele de mai sus cu datele istorice, putem afirma că prima construcție a Stăreției a fost zidită la 1635, niciunul dintre potențialii ctitori ulteriori (Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino) nu a mai folosit sistemul de boltire al pivniței A, la niciuna dintre construcțiile ridicate de ei. Această primă construcție a Stăreției era o casă ridicată deasupra actualei pivnițe de vest și care se sprijinea la nord pe chiar zidul de incintă. Pe același zid, care este de presupus a fi înconjurat biserica, se mai sprijineau, probabil, și alte construcții alcătuitoare ale ansamblului mănăstiresc.

2.1.3. Desenele lui Weiss

[Trebuie menționată aici acuratețea și co-

rectitudinea desenelor lui Weiss, ce au putut fi verificate în zone ale ansamblului care mai păstrează construcții ale epocii. Astfel încât informațiile oferite de aceste desene pot fi socotite mărturii sigure ale înfățișării ansamblului în deceniul al treilea al veacului XVIII] alcătuite în perioada 1728-1731, reprezintă ansamblul mănăstirii după intervenția lui Ștefan VV de la 1715. Cu toate acestea ele conțin elemente care, împreună cu datele de mai sus oferă informații asupra etapei inițiale a construcției Stăreției. Astfel, trebuie remarcată prezența, în planul al doilea al imaginii Stăreției, a unui turn de înălțime apreciabilă, încununat de o cruce.

2.2. Ipoteză asupra alcătuirii ansamblului zidit la 1635 de către Preda Brâncoveanu

Corelând toate elementele amintite mai sus, precum și concluziile ce se desprind din analiza lor, putem avansa următoarele:

Se poate presupune că primul ansamblu al mănăstirii avea o incintă de zid în care accesul se făcea pe latura de nord, pe sub un turn de poartă. Turnul, care în epoca lui Weiss pare să fi conținut un paraclis la unul dintre niveluri, putea avea această funcțiune încă de la începuturi. În acest caz primul nivel, mai înalt, ar fi fost cel al intrării; cel de-al doilea ar fi asigurat legătura turnului cu casa și ar fi putut adăposti paraclisul, iar cel de-al treilea ar fi avut funcțiunea de clopotniță. Alipită acestuia și zidului de incintă se afla o construcție de dimensiuni mici în plan, suprapusă anexei C a pivniței, care făcea legătura cu Stăreția. Spațiul locuibil al acesteia din urmă era organizat în conturul actual al pivniței A, alipit zidului de incintă. În centrul ansamblului se afla biserica. Este de

presupus că incinta mai conținea și alte construcții, poate chiar corpurile de chilii reprezentate de Weiss [...]

2.3. Analiză – etapa Ștefan Cantacuzino – 1715

În privința intervenției făcute de Șerban Cantacuzino, ea pare să se fi limitat doar la adăugarea pridvorului bisericii, ipoteză la care conduce absența unei etape intermediare între 1635 și 1715, care să fi putut fi observată în construcția Stăreției. Bazându-ne pe același raționament, credem că și Constantin Brâncoveanu n-a făcut decât să locuiască în vechea Stăreție făcută de bunicul său, în vizitele pe care le face în 1693, 1694 și 1695, și să contribuie prin danii și privilegiile la bunăstarea sfântului așezământ.

„Trecând multă vreme”, mănăstirea „început-a a să învechi și a se strica”, stare în care o găsește Ștefan Cantacuzino Voievod. El aduce modificări importante bisericii, dar și întregului ansamblu și edificiu-lui Stăreției.

2.3.1. Analiza releveului și a construcției Stăreției pune în evidență următoarele:

- continuitatea și țeserea zidurilor în toată zona de subsol care nu aparține etapei 1635, realizarea acestora din același tip de zidărie de cărămidă (cu excepția zonelor în care sunt evidente intervenții din epoca modernă);
- existența în subsol a unui spațiu de dimensiuni mari – în pivnița de est B – având doi stâlpi de zidărie pe linia mediană longitudinală, pe care se sprijină arce în plin cintru; aceste arce susțin timpane de zid peste care sunt așezate grinzile de lemn ale planșeului. Tot aici trebuie remarcată poziționarea arcelor transversale ale pivniței sub chiar zidurile nivelului superior;
- existența, pusă în evidență de cercetarea pardoselii și a pereților nivelului locuibil, ca și a podului și paramentului construcției, a unor urme ce permit reconstituirea planimetriei inițiale a acestui nivel, precum și locul și forma golurilor inițiale;
- existența în cadrul construcției inițiale a unui foișor (P01) și a unei loggii (P06);
- utilizarea unor bolti pentru acoperirea foișorului, a umblătorii (P17), urme ale unor acoperiri boltite în încăperea din colțul de nord-est a construcției (P12), ca și în alte două încăperi ale nivelului locuibil (P07 și coridorul alăturat); unitatea tratării paramentului pe fațadele de

nord, est, sud și o parte a fațadei de vest; întreruperea acestei unități în zona turnului presupus a fi făcut parte din vechea construcție, aflat pe fațada de vest a construcției; delimitarea aceleași zone prin existența a două fisuri verticale, pe toată înălțimea fațadei; țeserea parțială a unora dintre contraforți cu zidurile pe care le sprijină.

Concluzie: cele observate dovedesc zidirea construcției Stăreției în conturul actual într-o singură etapă, care înglobează însă vechiul turn de intrare în incintă, precum și pivnița construcției inițiale; transformarea vechiului zid de incintă de pe laturile nord și est, de la nivelul inferior, în zid interior al construcției; la rândul ei, construcția nouă este limitată la nord și est de un nou zid de incintă, sprijinit cu contraforți. Extinderea clădirii noi către turn, „îmbrăcarea” acestuia pe latura de nord, dovedesc schimbarea funcțiunii inițiale, aceea de acces, a turnului.

2.3.2. Contextul istoric-arhitectural al epocii, tipologie.

Până la sfârșitul veacului al XVII-lea, determinantele unui ansamblu mănăstiresc par a fi fost, așa cum arătam, acelea strict funcționale: o transpunere arhitecturală sobră, adeseori modestă, a unei funcțiuni ca aceea de centru administrativ-gospodăresc al marelui domeniu mănăstiresc, cea religioasă, cea de adăpostire a obștii monahale, subordonate toate funcțiunii defensive. Biserica doar, adeseori amplă și bogat tratată, contrasta prin amplasare, dimensiuni, materiale și mijloace puse în operă, cu modestia simplificatoare a celorlalte construcții ce se alipeau zidului de incintă.

Spre deosebire de acestea, curtea ctitoriei începută în 1690 de către Brâncoveanu la Hurezi, închide între zidurile sale – ce singure păstrează, la exterior doar, imaginea unei construcții defensive – volume a căror organizare și tratare rezultă dintr-o nouă concepție arhitecturală, răspunzând cu preponderență funcțiunii de reprezentare. Eleganța, luxul strălucitor, fastul ambianței, bogăția decorului, ca și aplicarea unei concepții unitare conform căreia componente arhitecturale se supun unor reguli referitoare la ordine, simetrie, ritm, echilibru de mase – sunt toate comandate de această nouă funcțiune a programului de „mănăstire rezidențială” domnească, pe care îl îndeplinește ansamblul de la Hurezi.

Concluzie: Scurta domnie a lui Ștefan Cantacuzino se situează în chiar epoca în care „modelul Hurezi” făcea școală, reprezentând o sursă de inspirație pentru zidiri laice și mănăstirești. Alcătuirea

unora dintre zonele ansamblului Mănăstirii Dintr-un Lemn, purtând amprenta tiparului de la Hurezi, confirmă datarea la 1715 și autoratul lui Ștefan Cantacuzino nu numai în modificările, de altfel neîndoielnic, aduse bisericii.

Astfel, amplificarea vechii Stăreții, devenită probabil casă domnească, ridicarea unui nou turn de intrare pe latura de est – probabil și ea nou construită – a ansamblului și amplasarea lui în prelungirea axului longitudinal al bisericii pot fi atribuite lui Ștefan Cantacuzino.

Tot influenței arhitecturii brâncovenești, de dată aceasta a celei rezidențiale, pare să se datoreze și rezolvarea spațial-planimetrică a nivelului locuibil al Stăreției (casei domnești). Prezența foisorului de acces a cărui acoperire boltită este susținută de arce sprijinite pe coloane de piatră, prezența pe latura opusă a casei a unei loggii, a cărei deschidere este și ea susținută de arce și coloane, organizarea încăperilor în dublul tract, existența unor spații de degajare care permit utilizarea simultană a încăperilor principale, înglobarea în cadrul construcției a încăperii umblătoarei, sunt desigur inspirate de alcătuirea reședințelor lui Brâncoveanu; ca și înscrierea planului casei într-o formă regulată simplă, gruparea și ritmarea ferestrelor pe fațade, tratarea cornișei. Anumite componente morfologice aparținând neîndoielnic acestei etape, cum ar fi forma trilobată a arcelor foisorului, loggiei și a unora dintre golurile ușilor, tipul de boltire utilizat la acoperirea foisorului și a umblătorii – evidențiate de cercetarea arhitecturală – sunt elemente relativ târzii în raport cu modelele brâncovenești. Prezența lor certifică datarea construcției la 1715.

2.3.3. Desenele lui Weiss. Deosebit de elocvente pentru etapa 1715, pe care socotim că o reprezintă, desenele lui Weiss relevă următoarele:

- existența Stăreției în conturul actual;
- prezența foisorului, a turnului înglobat și a unui turn mai mic, probabil pâlnia unei cuhniei amplasate în colțul de nord-vest;
- prezența unui zid sprijinit de contraforți, limitând ansamblul pe latura de est, în continuarea zidului de est al Stăreției; el este întrerupt de prezența unui turn masiv de poartă amplasat aproximativ în axul longitudinal al bisericii. Dacă toate construcțiile par a fi în bună stare, partea acestui zid situată în stânga porții, pare să fi fost ruinată în zona superioară;

- prezența unor alte construcții, probabil chili, aflate în planuri mai depărtate în cadrul ansamblului.

2.2. Ipoteză asupra alcătuirii ansamblului

în etapa Ștefan Cantacuzino – 1715

Chiar dacă Mănăstirea Dintr-un Lemn se leagă, după prima etapă de zidire, numele a doi domnitori premergători lui Ștefan Cantacuzino – Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu – renumiți pentru a fi încurajat și patronat cultura și artele vremii, analiza arhitecturală nu lasă dubii în privința faptului că nu au existat etape intermediare ale construcției Stăreției între 1635 și 1715. Semnele de întrebare pe care le ridică anumite elemente ale construcției, precum și unele dintre observațiile făcute pe teren care nu-și găsesc explicații plauzibile trebuie puse pe seama numeroaselor transformări pe care edificiul le-a suportat de-a lungul timpului și asupra cărora nu avem informații suficiente.

Așa cum arată pisană, cel care găsește mănăstirea în stare proastă – stare datorată nu numai vechimii construcțiilor, certificate de textul de la 1715, ci și celor două cutremure puternice din anii 1681 și 1701 – și care aduce modificări importante ansamblului existent pare să fi fost Ștefan Cantacuzino. Desigur, timpul scurs între începutul domniei sale și data la care, conform pisaniei, voievodul încheie activitatea de construcție a Mănăstirii Dintr-un Lemn, este foarte scurt. Socotim totuși că, pentru epocă și pentru un ctitor de talia și puterea economică a lui Ștefan Cantacuzino, era posibilă finanțarea și funcționarea simultană, pe parcursul unui an, a două șantiere, unul al bisericii și unul al celorlalte construcții din cadrul ansamblului. Totodată, perioada scurtă de timp în care situăm intervenția, corelată cu caracterul vădit de reprezentare pe care îl au atât modificările aduse bisericii, cât și cele aduse Stăreției, susținute de cunoașterea faptului că ispravnicul acestei etape este Ion, Arhimandrit de Hurezi, precum și de analiza planului ansamblului desenat de Weiss, ne-au condus la ipoteza conform căreia Ștefan Cantacuzino s-a limitat la a ridica doar acele construcții care să confere mănăstirii o anumită grandoare și emfază, pe care desigur că nu le aveau zidirile mai vechi ale lui Preda Brâncoveanu. Mai precis, se poate afirma că intervențiile lui Ștefan Cantacuzino asupra ansamblului existent au constat în: la biserică: ridicarea unei turle pe pronaos, lărgirea arcadei dintre pronaos și naos, adaosul ancadramentului și pisaniei

de la ușa de intrare, repictarea interiorului; la Stăreție: completarea subsolului cu spații care să permită realizarea unui nivel locuibil de mare amploare, păstrarea din vechea construcție doar a pivniței de vest și a turnului din prima etapă (este de altfel posibil ca, în urma puternicului seism din 1701, doar acestea să se mai fi păstrat din vechea Stăreție), îmbrăcarea întregii construcții astfel compuse într-o haină unitară; la incintă: renunțarea la funcțiunea de intrare pe care o avea vechiul turn, demolarea unor construcții sau ziduri ce limitau ansamblul inițial la est, prelungirea zidului de est al noii Stăreții cu un zid nou, străpuns de turnul de poartă, prevăzut a fi amplasat în prelungirea axului longitudinal al bisericii. Toate aceste intervenții par a fi fost animate de dorința de a conferi ansamblului o nouă înfățișare, emblematică pentru mândrul ctitor cantacuzin și pentru epoca sa [...].

3. Perioada Brâncovenilor 1781-1863

Din păcate, datele privind construcțiile Mănăstirii Dintr-un Lemn, după încheierea ocupației austriece asupra Olteniei sunt aproape inexistente. Mare parte a informațiilor oferă rareori amănunte arhitecturale, și acelea referitoare numai la biserică, certificând doar existența mănăstirii [Știm astfel că mănăstirea a fost vizitată la 1746 de Mitropolitul Țării Românești, Neofit Cretanul, vezi „Biserica Ortodoxă Română”, III, 1876-1877, pp. 8-11; Bauer o trece în inventarul construcțiilor din zid publicat la 1778, vezi AO, III, 1924, p. 304].

Anul 1781 reprezintă o dată importantă pentru evoluția ulterioară a mănăstirii. Acum, Nicolae Brâncoveanu, strănepot al voievodului, reînnoiește renta anuală a mănăstirii instituită de către Ștefan Cantacuzino și pierdută între timp [Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, pp. 14-15]. De aici înainte, Brâncovenii vor socoti mănăstirea ca pe unul dintre fiefurile familiei și numele lor va fi din nou legat de intervențiile aduse ansamblului. Astfel, în 1793, an în care se zidesc golurile pridvorului bisericii, același Nicolae Brâncoveanu, vel vistier, pare să-l fi determinat pe domnitorul Alexandru Moruzi să acorde mănăstirii dării în bani și alte privilegii, printre care scutirea de dări față de Mitropolia țării [V.A. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. VI, pp. 196-198; primul seminar după vodă este chiar Brâncoveanu]. În 1797, aceleași privilegii sunt întărite, pare-se la îndemnul aceluiași vel vistier, de către Alexandru Ipsilanti [*Ibidem*, vol. VII, p. 334; tot aici se arată că Nicolae Brâncoveanu, „mare logofăt de Țara de Sus”, ocupă locul de frunte la

curtea lui Ipsilanti; un hrisov similar emite și Ioan Caragea Voievod, la 25 iulie 1813, *Ibidem*, vol. X A, pp. 203-204]. Tradiția este continuată de către ultimul descendent al familiei, marele ban Grigore, care vizitează mănăstirea împreună cu soția sa Safta, în 1805 [C. Bolliac, *Monastirile din România*, București, 1863, pp. 103-116]. Tot el este acela care, în 1815, se adresează domnitorului Ioan Caragea, cerându-i să-l numească pe Hrisant, egumenul de Hurezi, ca episcop al Mănăstirii Dintr-un Lemn. Cererea este justificată de neputința maicilor de a întreține sântul așezământ, iar clădirile mănăstirii „au ajuns la amare dărăpănare și scădere și nu puțină cheltuială trebuie a le îndrepta și a le aduce în stare” [V.A. Urechia, *Op. Cit.*, vol. X A, pp. 286-288]. Și într-adevăr, sub îndrumarea controversatului stareț de Hurezi [C. Bolliac, *Op. Cit.*, p. cit.], maica Platonida (stareță de la 1808 la 1855), [Popescu-Cilieni, *Biserici, târguri și sate din Județul Vâlcea, Craiova*, 1941, p. 82, note], inițiază lucrări de renovare de mare amploare. Bisericii i se adaugă un pridvor în fața celui zidit în 1793, i se restaurează și i se reface în parte pictura, se execută altă tâmplă și noi icoane împărătești, i se reface acoperișul din tablă de plumb (1837-1841), [Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, p.15; Ion Trajenescu, în BCMI, 1910, pp. 35-39; pentru anul 1841, ca an al ultimei reparații în această etapă, vezi *Monumente Naționale*, București, 1882, p. 242].

Cât despre celelalte construcții ale ansamblului știm doar că ele sau o parte a lor ajunseseră, în 1815, în starea descrisă de Nicolae Brâncoveanu, stare care cerea substanțiale intervenții.

În urma cercetării bibliografice, a celei arhitecturale, precum și a comparării releveului de la 1910 [Ion Trajenescu, *Op. Cit.*] cu cel actual, am ajuns în această privință la concluzia conform căreia, în perioada Platonidei, dintre vechile construcții ale mănăstirii mai existau: din etapa Preda Brâncoveanu, 1635 – biserica (cu adăugirile din 1684, 1715 și 1793), chiliile de la sudul bisericii sau ruine ale acestora; pivnița de vest a Stăreției și vechiul turn de acces de pe latura de nord a incintei, ce-și păstrase funcțiunea de paraclis; din etapa Ștefan Cantacuzino, 1715 – turnul de poartă, zidul de est cuprins între turnul de poartă și Stăreție, Stăreția.

Nu deținem date privitoare la celelalte construcții ce făceau parte din ansamblul mănăstirii la 1731.

Pe baza celor de mai sus, putem însă propune lista construcțiilor pe care le adaugă cuvioasa Platonida edificiilor existente. Astfel, ea ridică – poate în continuarea chiliilor de la sudul bisericii din prima epocă – un

rând de chilii la vestul bisericii [V.V. Vasiliu, *Op. Cit.*], un alt corp în colțul de sud-est al incintei, lipit de turnul de poartă [Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, p. 15]. Ea zidește de asemenea, în colțul de nord-vest al incintei „den temelie un depar-tament de supt care a făcut și o trapeză” [V. Drăghiceanu, *Monumente istorice din Oltenia (raport pe anul 1921)*, BCMI, 1931, pp. 125-126; V.V. Vasiliu, *Op. Cit.*].

Intervențiile la Stăreția nu ne sunt cunos-cute; ele au constat, probabil, în mare parte, în modificări și reparații interioare. Singura modificare deductibilă din planurile existente și din analiza construcției pare a fi constat în străpungerea realizată în grosimea zidului de est al vechiului turn, obținându-se ast-fel o comunicare între exterior și coridorul nivelului locuibil. Străpungerea, prezentă în planul Trajenescu, și ale cărei urme au fost depistate în cadrul cercetării actuale, debușă chiar sub palierul scării de acces la primul nivel al turnului. Prezența turnului vechi în această perioadă este singura ce poate explica această intervenție, așa cum el poate oferi singura motivație plauzibilă realizării arcatului pe două niveluri – ale cărei urme se văd și astăzi pe fațada de vest. Databilă în vremea Platonidei prin tipul de arcaturi asemănătoare cu cele ale fântânii din cea de-a doua incintă, această galerie dublă nu putea avea decât rolul de a îmbrăca fațada de sud a turnului. Realizarea ei urma poate modelul galeriei cu arcadă de la para-clisul Mănăstirii Hurezi, al cărui egumen era, după cum știm, coordonator și participant la ridicarea noilor construcții ale Mănăstirii Dintr-un Lemn.

Relația cu „modelul Hurezi” ne-a sugerat alte modificări ale Stăreției ce pot fi atribuite

Platonidei și lui Hrisant: închiderea [vezi și N. Ghika-Budești, BCMI, XXV, 1933, p. 59] și pictarea loggiei, repictarea bolții foișorului [conform opiniei pe care, cu amabilitate, ne-a comunicat-o dna Doina Mîndru].

Tot Platonida este cea care construiește incinta nouă, situată la estul incintei inițiale, o închidere cu ziduri, o închide cu ziduri, îi face un turn de poartă pe latura de est. În interior, pe conturul se sprijină: la sud „un pătul mare, o bucătărie, și grajdul”, „la răsărit, casele economiei”, la nord fântâna, chilii și un alt pătul [V.V. Vasiliu, *Op. Cit.* și Ion Trajenescu, *Op. Cit.*].

Între timp, Safta Brâncoveanu, care pare să fi rămas deosebit de legată de Mănăstirea Dintr-un Lemn, făcea dese vizite lăcașului [Radu Crețeanu, *Op. Cit.*, p. 15]. În 1835 ea pune bazele Așezămintelor Brâncovenești [Emil Vărtosu, *Din trecutul Așezămintelor Brâncovenești*, București, 1938, p. 14], sub epitropia cărora rânduiește, în 1838 [Arhivele Statului, Fond Mănăstirea Dintr-un Lemn, pachet X, act 34, Diata Saftai Brâncoveanu, 20 octombrie 1838] și Mănăstirea Dintr-un Lemn. În 1856, marea băneasă „asociază la con-ducerea Așezămintelor Brâncovenești” și a celorlalte ctitorii pendinte de aceste, pe nepotul său, Grigore Brâncoveanu, devenit astfel epitrop al mănăstirii [Emil Vărtosu, *Op. Cit.*, p.22; A. Pelimon, *Impresiuni de călătorie în România*, București, 1984, pp. 81-82, călătorie din 1858]. În 1859 el își manifestă intenția de a deschide la Mănăstirea Dintr-un Lemn un „pensionat de fete” [Arhivele Statului, Fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 2627/1859 și 2676/1859]. „Ideea este mare și generoasă, desenele arhitectului... sunt demne de idee”, scrie Auguste Lancelot,

care poposește la mănăstire chiar în perioada deschiderii șantierului, în 1860 [„Le tour du monde”, VII, 1868, p. 305]. Din păcate, proiectul și șantierul vor fi curând abandonate, ast-fel încât rezultatele inițiativei afectează grav ansamblul, deja părăsit de maici câțiva ani mai devreme [*Ibidem*; C. Bolliac, *Op. Cit.*, *loc. cit.*]. Acum se demolează, probabil, vechiul turn din 1635, ca și galeria dublă alipită lui, datorată Platonidei; tot acum sunt demolate chiliile zidite de Platonida în incinta veche, păstrându-se din acea etapă doar pavilionul din colțul de nord-vest și pridvorul adăugat bisericii.

Singura construcție ce pare să fi benefi-ciat de îmbunătățiri – și acestea discuta-bile – este Stăreția, păstrată de Brâncovenii veacului al XIX-lea la rangul de casă dom-nească, pe care i-l conferise Ștefan VV. Astfel, șantierului de la 1860 pare să i se datoreze adăugirea unor încăperi cu funcțiune nedefinită în colțul de nord-vest – construcție încununată de un mic turn circular [Vezi foto 1899 – Radu Crețeanu, *Op. Cit.* și 1906 – Melete Răuțiu, *Op. Cit.*, releveu Trajenescu] – ca și scoaterea în afara casei a umblătorii de pe latura de nord. Tot atunci pare că spațiul loggiei, deja închis în etapa anterioară, este compartimentat în două încăperi, dintre care una corespundea traveli din limita de est [Vezi releveu Trajenescu], poate cu aceeași ocazie să fi fost zidită ar-cada corespunzătoare, rămasă ascunsă privirilor până la actualele intervenții de consolidare. Este probabil că tot atunci să se fi făcut și alte modificări ale zidurilor in-terioare, ca și modificarea formei golurilor de uși și ferestre și schimbarea poziției unora dintre ele [Este posibil ca aceste din urmă

modificări să se datoreze etapei anterioare, cea a Platonidei; facem totuși afirmația apartenenței la etapa 1860, datorită faptului că Brâncoveanu își avea aici reședința și era cel mai interesat în transformarea casei în spiritul epocii sale, spirit pe care îl mărturisește, de pildă, forma gurilor de uși și ferestre. Mai avem în vedere și faptul că în mod vădit Brâncoveanu, deși a folosit meșteri locali, a utilizat planurile unui arhitect, care poate fi bănuț a-i fi propus domnitorului o înfățișarea a casei ce s-ar fi încadrat în „moda arhitecturală” a epocii]. Am putea, de asemenea, presupune că aceleași etape îi corespunde și renunțarea la funcțiunea de reclusiune pe care par a-l fi avut încăperile de pe latura de nord a subsolului [Ultima dată la care se certifica folosirea mănăstirii ca loc de surghiun pentru femeile ce săvârșiseră „necuvincioase fapte” este 1860; mai trebuie menționat că, în cursul lucrărilor de cercetare din 1994, s-au descoperit schelete în încăperile subsolului, prezență ce trebuie desigur legată de funcțiunea de închisoare pe care mănăstirea o îndeplinea încă din veacul al XVIII-lea], precum și umplerea lor cu pământ și resturi de zidărie.

Tot lui Brâncoveanu pare să i se datoreze construcția situată pe latura de est a vechii incinte, cuprinsă între Stăreție și turnul de intrare, înglobând în ea porțiuni ale vechiului zid de la 1715 [Vezi în comparație gravura lui Lancelot (*Op. cit.*) care arată, la 1860, existența vechiului zid cu metereze din desenele lui Weiss și gravura lui St. Bilciurescu, care indică prezența construcției în 1890. Cum după secularizarea avelor mănăstirești – 1863 – și până la începutul veacului nostru mănăstirea nu pare a fi beneficiat de fonduri, fiind într-o destul de proastă stare, suntem tentați să atribuim zidirea acestui corp de clădire șantierului lui Grigore Brâncoveanu; pentru înglobarea zidului vechi vezi releveul di 1956 al lui Grigore Ionescu].

[...] Întreruperea șantierului lui Brâncoveanu, precum și secularizarea averilor mănăstirești au contribuit la decăderea mănăstirii, care la 1900 mai avea, se pare, doar 27 de călugărițe [V.V. Vasiliu, *Op. cit.*]. Decad, desigur, și clădirile ansamblului, printre care și Stăreția, iar informațiile sunt deosebit de sumare. Știm doar că pe la 1900, din efortul maicilor, se ridică șirul de chilii de la vestul bisericii [*Ibidem*; vezi și Ion Trajenescu, *Op. Cit.* și releveu] și că, începând cu anul 1907, Comisiunea Monumentelor Istorice începe să intervină în scopul protejării și consolidării construcțiilor, cu precădere a bisericii și Stăreției.

4. Secolul XX

Așa cum arătam, la începutul veacului nostru, mănăstirea începe să-și reia viața. Deși fondurile sunt puține, provenind în genere din donații [printre donatori se numără și una din fiicele lui Barbu Ștefănescu Delavrancea] sau de la Ministerul Cultelor, se reconstruiesc chiliile din colțul de sud-est al incintei principale, se ridică treptat alte construcții gospodărești în incinta făcută de maica Platonida, se repară construcțiile existente. Datorită intervenției Comisiunii Monumentelor Istorice, biserica își recapătă înfățișarea pe care o avea la 1715, iar Stăreției – aflată într-o avansată stare de degradare – i se fac reparații și consolidări [Arhiva CMI, Dosar Mănăstirea Dintr-un Lemn, 1920-1948. Arhitecții responsabili de lucrările făcute au fost Horia Teodoru, pentru biserică și I Referendaru și Iancu Atanasescu pentru Stăreție. Din analiza corespondenței aflate în dosar rezultă că, deși Comisiunea a alcătuit proiecte și a alocat fonduri pentru renovări ale Stăreției în numeroase rânduri, o bună parte a banilor erau utilizați pentru refacerea sau construirea unor anexe gospodărești din cadrul incintei noi].

Cele mai importante intervenții asupra edificiului Stăreției sunt finanțate și făcute, în anii 1938-1939, de către Ministerul Aerului și Marinei, care obține aprobarea Ministerului Cultelor de a prelua mănăstirea și a o socoti „patroana marinarilor și aviatorilor [*Ibidem*; vezi și albumul aflat în arhiva mănăstirii, conținând fotografiile din timpul șantierului și de după terminarea lucrărilor de renovare]. Acestei etape i se datorează consolidarea structurii de rezistență, a zidului de nord – cel mai afectat de numeroasele transformări suferite –, ca și renovarea integrală a spațiilor interioare [Este de presupus că în această etapă se renunță la zidul ce împărțea loggia – deja închisă – în două încăperi și se adaugă construcției contraforții ce nu aparțin etapei inițiale. Tot acum, probabil, că se reface tâmplăria gurilor. Vezi și inscripția găsită în 1994, la baza cupolei încăperii fostei umblătoare, care menționează „maistru Virgil, meșter 1939”. Documentația aferentă asupra operațiilor executate în această perioadă nu a putut fi consultată, așa încât cele afirmate sunt bazate doar pe rezultatele cercetării actuale a monumentului].

În 1955, Direcția Monumentelor Istorice elaborează un proiect și execută în cadrul ansamblului „lucrări de reparații, consolidări și restaurări parțiale la biserica de lemn, la chilii, la scări și la clădirile gospodăriei..., lucrări de drenare și dirijare a apelor”, recomandând și

„întocmirea unui studiu cuprinzând delimitarea spațiului de protecție a monumentului” [Arhiva DMI, Dosar Mănăstirea Dintr-un Lemn, 1955]. Releveul întocmit de studenții Institutului de Arhitectură în 1956, ilustrează starea construcțiilor în urma intervențiilor menționate [Releveul a fost publicat în „Documente de Arhitectură” nr. 13-14, editat de Grigore Ionescu, în 1967].

În loc de concluzii

Deosebit de minuțioasă, cercetarea de arhitectură ale cărei observații sunt evidențiate în cadrul relevului întocmit, a dat la iveală numeroase elemente care – chiar dacă nu își găsesc o explicație imediată sau nu par a avea implicații în luarea deciziei de restaurare – merită a fi menționate pentru posibilitatea unei eventuale continuări sau aprofundări a studiului asupra edificiului Stăreției Mănăstirii Dintr-un Lemn.

Dintre acestea remarcăm următoarele:

- modul de acoperire a încăperilor subsolului zidit de Ștefan Cantacuzino la 1715, cu grinzi de lemn, este cu totul atipic perioadei de construcție și chiar a altor edificii ale aceluiași ctitor, în cadrul cărora asemenea încăperi, sau măcar pivnița principală, erau boltite; presupunem doar, fără a avea o confirmare, că acest tip de acoperire a fost utilizat din cauza timpului scurt în care trebuia să fie terminată construcția. Aceiași observație trebuie făcută în privința acelor spații ale nivelului locuibil în care cercetarea a găsit urme de grinzi databile în epoca inițială a zidirii;
- nu este elucidată destinația și modul de funcționare al încăperilor subsolului din aceeași etapă (F, G, H, I, J, K) situate pe latura de nord, necomunicante între ele sau cu alte încăperi; nu știm dacă ele au fost de la început gândite ca locuri de detenție – așa cum par a fi fost de fapt folosite – cu acces doar prin trape situate în podeaua nivelului locuibil sau ca tainițe a căror utilizare s-a modificat ulterior; neelucidat rămâne și motivul pentru care spațiile menționate au fost astupate cu umplutură;
- rămâne de stabilit dacă încăperea D aceluiași nivel a avut și altă funcțiune decât de completare a dreptunghiului planului peste care se ridica nivelul locuibil;
- un semn de întrebare ridică și funcțiunea încăperii C, precum și motivul plăcării interioare a trei dintre zidurile acesteia;
- dificil de explicat rămâne și grosimea mică a peretelui de pe latura

de vest a pivniței A, care era perete exterior al primei construcții a Stăreției;

- cercetarea zidărilor a scos în evidență faptul că au existat patru etape de modificare a golurilor inițiale ale ferestrelor de la nivelul locuibil; absența informațiilor scrise și a datărilor certe a etapelor de intervenție asupra construcției, fac imposibilă datarea acestor modificări; singura metodă utilizabilă în acest caz fiind compararea stilistică și aceasta greu aplicabilă în cazul unor modificări făcute la intervale scurte de timp;

- trebuie de asemenea menționată absența unei dintre coloanele loggiei inițiale, ca și existența în foișor a unei coloane ale cărei baza și capitel diferă de cele ale coloanelor învecinate, fiind în schimb asemănătoare cu bazele și capitellurile coloanelor din loggie;

- numeroase întrebări ridice și cercetarea zonei podului și stabilirea foarte deselor etape ale modificărilor survenite în acoperirea încăperilor nivelului locuibil.

De altfel, complexitatea problemelor ridicate de analiza unei construcții ca cea a Stăreției Mănăstirii Dintr-un Lemn, ca și stadiul lucrărilor de consolidare aflate în curs, cer și fac posibilă continuarea studiului pentru elucidarea unora dintre întrebările care nu și-au aflat încă răspuns.

Nu în ultimul rând, efectuarea cercetării arheologice ar fi un prețios ajutor în confirmarea sau infirmarea ipotezelor enunțate, putând să releve totodată aspecte necunoscute ale vieții ansamblului și Stăreției Mănăstirii Dintr-un Lemn.

ARCHITECT ANCA BRĂDULEANU ABOUT THE ABBOT OF DINTR-UN LEMN MONASTERY

The precarious state of the abbot of Dintr-un Lemn Monastery determined that starting with 1992 it had to enter into a vast process of restoration. The development of the works imposed new geological, archaeological and historical studies on the evolution in time of the building. Architect Anca Brăduleanu was the one who analyzed the historical stages of the abbot construction.

Keywords: abbot, construction, restoration, historic, consolidation.
